

Key words: *political party, Communistic Party of Greece, political program, elections.*

УДК323.22/.28

О. О. Черепченко

ОБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Політичний режим детермінується економічними можливостями суспільства, що обумовлені модерністю суспільств та політичної системи, яка генерує легітимність самого режиму. В межах теорії систем така залежність значною мірою нівелює суб'єктивні чинники та навіть політичну культуру і спрямовує трансформації політичного режиму.

Ключові слова: *політичний режим, модернізація, політична культура, легітимність, суб'єктивні та об'єктивні чинники політичного процесу.*

Аналізуючи взаємодію модернізації та демократії, як відомо, дослідники не дійшли певних, науково обґрунтованих висновків. Зберігається невизначеність в тому якою мірою тип політичного режиму корелює з розвитком соціально-економічних, політичних інститутів та систем [13, с. 54-55]. Однак питання залишається надзвичайно важливим в теоретичній площині та має безпосередній вплив на практичну внутрішню політику окремих держав та функціонування міжнародної політичної та економічної систем взагалі.

На нашу думку, для досягнення більшої певності в питанні кореляції між типом політичного режиму та соціально-економічними показниками необхідно змінити напрямок та послідовність постановки самого питання. Ми вважаємо, що ключовим є не питання про те, чи стимулює демократичний, або авторитарний політичний режим розвиток, а в тому, як розвиток суспільства формує тип відносин між владою та суспільством, тобто політичний режим.

Сама постановка питання не є новою, концептуально вона закладається в ідеї політичної системи що була запропонована Д. Істоном – конфігурація політичної системи залежить від середовища в якому вона функціонує. Автор також стверджує що зі змінами в середовищі система, задля збереження, здатна до любых трансформацій [19, с. 182-190]. Тобто, політична система може змінюватися нормативно та інституційно вслід за змінами всередині суспільства та на міжнародній арені, а значить зміни в соціально-економічних і культурних сферах мають призводити до зміни і одного з найважливіших параметрів політичної системи – політичному режимі. Ще детальніше це питання розглядав К. Маркс кажучи про економіку, як базис – сферу задоволення об'єктивних потреб людства в предметах, що необхідні для існування як окремого індивіда, так і людських спільнот. Важливим є і той фактор що, за К. Марксом тип економіки обумовлює пропорції розподілу національного доходу [12, с. 73]. Кожна трансформація способу виробництва призводить до трансформації соціальних, політичних, культурних та усіх інших інститутів суспільства [20, с. 143]. Таким чином, економічне середовище детермінує політичну систему, а значить і тип політичного режиму викликаючи народження певних типів режиму та трансформацій з одного в інший.

Дарендорф, не погоджуючись із Марксом в багатьох з наведених аргументів, однак, також приходить до думки про економічні трансформації, що детермінують соціально політичні зміни, які неминуче виливаються у трансформацію політичної

системи [4, с. 11-39]. Аналогічно і Р. Арон, критикуючи Маркса, не може не помітити відзначеної ним, детермінації політичного режиму соціально-економічними факторами [1, с. 182]. Свідчення таких авторитетних теоретиків, що творили протягом майже півтора століть, і чия точка зору лежить в основі багатьох як європейських, так і американських політологічних шкіл, не може бути просто проігнорована у питанні в якому ці автори погоджуються.

Одним з ключових факторів впливу на зміни в політичних системах є так звана «підтримка» системи з боку середовища, як внутрішня так і зовнішня. Остання набирає особливої актуальності в період глобалізації, який людство переживає зараз. Саме завдяки процесам глобалізації підтримка політичної системи певної держави стає фактором не стільки суб'єктивних чинників міжнародної політики, скільки чинником економічного та науково-технічного розвитку [18, с. 59].

Саме тут має визначатися питання про зв'язок між об'єктивними потребами та формою взаємодії політичної системи із системою суспільною. Найактуальнішим боком цього зв'язку має бути легітимність структур що формалізують владу політичної системи, а перш за все їхньої легітимності. М. Вебер, який ввів у науковий обіг це поняття наголошував – «Легітимність, лежить в основі найреальніших відмінностей між способами здійснення влади» [11, с. 356] тобто напряду пов'язував його з формою політичного режиму. С. М. Ліпсет, який в своїй праці «Людина політична» підійшов до аналізу терміну значно ширше за винахідника, визначаючи зміст писав: «легітимність передбачає спроможність (політичної) системи створювати й підтримувати переконання, що наявні політичні інституції оптимальні для даного суспільства» [11, с. 356].

Отже ми маємо чіткий зв'язок між політичною системою, формою політичного режиму, політико-правовими та економічними відносинами що базуються на переконанні громадян в доцільності та оптимальності конфігурації взаємозв'язків між наведеними явищами. Варто відзначити що переконання – саме по собі є елементом об'єктивної реальності, яке не обов'язково спиратися на об'єктивну реальність. Переконання може бути як раціонально мотивованим, так і створеним штучно, за допомогою ідеології.

Політичні режими з найдавніших часів мали змогу генерувати легітимність, підтримку, за допомогою релігійних та світських ідеологій і к XX століттю довели технології маніпулювання свідомістю мас до рівня мистецтва [11, с. 562]. Але ідеологічний вплив тим більш дієвий, чим більшою мірою елементи його тверджень зустрічаються в житті людини. Таким чином потенціал ідеології на практиці обмежений об'єктивною реальністю, за якою часто можна побачити економічні проблеми. Тобто ми кажемо про певний об'єктивний рівень підтримки, на основі якого режим може генерувати додаткову підтримку за допомогою ідеології, та поширювати останню засобами пропаганди.

Сучасні суспільства можуть бути зацікавлені лише в проектах що передбачають розвиток суспільно-політичних, економічних, культурних та усіх інших аспектів життя суспільства та індивіда – це одна з основних рис світосприйняття людини сучасного суспільства. Яскравим прикладом чого став постреволюційний Іран, де влада мул, що базується на релігійних чинниках, водночас має докладати зусиль для чуттєвого покращення об'єктивних умов існування суспільства та модернізації армії. Навіть влада, не-гітимність якої базується на ірраціональних, в даному випадку релігійних. основах має відповідати раціональним вимогам. Про це, на наш погляд, достатньо точно висловився І. Валлерстайн, коли казав про те, що нормою в сучасному суспільстві є постійний процес керованих, бажаних і раціональних трансформацій [21, с. 311].

Зміни, як такі, в практично всіх сферах життя людської спільноти, ніколи не припинялись, а останні двісті років переживають спробу людства раціонально направляти та стримувати і пришвидшувати їх. Але ефективність та досконалість є явищами динамічними і саме це наштовхує на думку про те, що нормотворці, які діють в рамках політичної системи, підкоряються загальним законам систем, і намагаються за посередництва норм що публікуються, зберігати життєздатність та актуальність комплексу інститутів частиною якого є самі. Законотворці задовольняють вимоги, що середовище усвідомлює як актуальні, за допомогою заходів що визнаються адекватними. Цей комплекс усвідомлених потреб та припустимих заходів, що базується на нормативно-ціннісній базі конкретної спільноти, на нашу думку, можна вважати відчуттям відповідності модерного стану розвитку. Таким чином щоденний процес нормотворчості суб'єктів політичної системи, щонайменше, частково є процесом модернізації спільноти.

Модернізація це, перш за все, прагнення до забезпечення сучасних вимог суспільства та систем, що забезпечують його функціонування. Сучасне є таким, що здатне адекватно реагувати на виклики що постають. Сучасна може бути визнана така політична система що, в об'єктивних умовах існування конкретного суспільства, здатна забезпечити політичний супровід і надати організаційні послуги в питаннях, які великі соціальними групами країни розцінюються як значні для їхнього існування та реалізації їхніх завдань. Близькими твердженнями пояснюють модернізацію і А. Ковлер [10, с. 65], М. Ільїн [9, с. 283], а також західні вчені такі як Ш. Айзенштадт, Д. Аптер, У. Росту [Цит. за 2, с. 51].

Виходячи з такого розуміння модерності ми змушені визнати що вимоги та потреби суспільства на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу можуть бути задоволені лише в умовах наявності у виробників достатніх ресурсів для створення, а у мас користувачів – достатніх коштів для оплати обслуговування та розвитку використаних благ та послуг.

Тобто, це не означає, другорядності інших ресурсів політики, але в достатньої кількості вони можуть з'явитися тільки в суспільстві що має змогу оплачувати існування інфраструктури для їхнього генерування та відтворення. Особливістю сучасного світу є швидкість росту вимог. Простого відтворення недостатньо для задоволення потреб, що протягом десятиліття змінюються не тільки кількісно, а і якісно. Сучасне суспільство – багате суспільство, інше не здатне адекватно реагувати на проблеми, що перед ним постають.

Такий підхід виходить з сучасних цінностей, потреб, прагнень та сподівань переважно євроатлантичних спільнот, і певним чином ігнорує різницю в ціннісній базі між Заходом і Сходом, Північчю та Півднем. Задля більшого охоплення реальності та надання результатам більшого когнітивного змісту, на наш погляд, є важливим ураховувати модернізацію не тільки сучасних, а ще і традиційних суспільств, адже патріархальні спільноти мають власні соціально-економічні реалії, відповідно і доволі специфічну нормативно-ціннісну базу, а значить і власні критерії легітимності політичних інститутів і власні потреби в модернізації. Тобто зміни, модернізація, та характер відносин між суспільством та владою в традиційних суспільствах має суттєво відрізнятися від суспільств сучасних.

В якості свідчення можна взяти за приклад спільноти амазонських індіанців або австралійських аборигенів, або африканські народи. Спільноти з цих культур були сформовані в несприятливих умовах для взаємодії у будь якій формі в силу перш за все рельєфу місцевості, що розрізає простір пустелями та каньйонами і обмежує мілководдям можливості спілкування морем. Необхідним є також вказати і тропічні хвороби що також слугували консервації общин [8, с. 26].

Але деякі з наведених культур, пізніше, мали контакт із сучасними суспільствами і ознайомились, певним чином, з досягненнями, релігією та технологічними можливостями сучасних культур. Однак частина спільнот, що відносяться до зазначених культур, вирішили повернутися до свого типового способу життя, взявши з сучасного, модерного і навіть постмодерного суспільства, лише відносно прості речі на кшталт пластикових пляшок, рушниць або елементів одягу [9, с. 286]. Їх не зацікавили можливості, що надавались сучасними суспільствами, що суттєво відрізняється від широкомасштабного культурного і технологічного обміну що вівся між спільнотами Євразії та Північної Африки протягом останніх тисячоліть.

Причиною такої поведінки сучасних традиційних суспільств, на наш погляд, можна вважати достатню ефективність комплексу соціальних та технічних знань, вмінь та засобів для задоволення основних і другорядних вимог, як окремих членів, так і спільноти загалом, в духовних та матеріальних потребах. Тобто доступний набір вмінь і знань, а також ресурсів отриманих за їх допомогою, в цілому, задовольняє потреби суспільства. В таких умовах витрати на здобуття і освоєння нових знань, вмінь та засобів не є раціональним вибором. Згідно з теорією раціонального вибору спільноти не будуть прагнути щось міняти до тих пір, поки не зміняться умови, або не з'являться нові фактори.

Саме зміна умов, приблизно триста років тому, змусила переважну більшість груп індіанців здійснювати прискорену модернізацію, засвоюючи, першою чергою, найнеобхідніші знання та навички європейців. Стимулом до модернізації стала загроза фізичного і культурного знищення, неможливість далі зберігати спосіб життя, відсутність змоги задовольняти основні потреби як окремих членів, так і суспільства загалом [15, с. 26-34]. Важливим мав бути і фактор неможливості зберігати в умовах що змінилися авторитет влади, тобто її легітимність опинилася під загрозою. Збройна боротьба, а після неї переїзд до резервацій стали спробами спочатку відстояти спосіб життя, а потім зберегти його, відновивши легітимність влади здатністю вирішити проблему в діалозі із колонізаторами.

Таким чином ми можемо стверджувати, що кожна людська спільнота включається в процес генерування, або запозичення нових знань під впливом негативних факторів, частіше за все таким фактором ставала загроза реалізації значущих для суспільства завдань, або загроза способу життя чи фізичного знищення.

Проміжною формою такого типу взаємодії є конкуренція, як між спільнотами так і всередині них. Конкуренція ж є суто природним явищем і поширюється на людину в силу його природного походження. Але природна конкуренція дуже залежить від чисельності членів суспільства та контактів між членами різних суспільств. Чим більша чисельність індивідів, чим більше контактів з представниками інших суспільств має місце – тим сильнішими мають ставати стимули бути не проста «першим парубком в селі», а недосяжним в абсолютній першості. Факторами що мають створювати розвиток є демографічне зростання та природні умови або розвиток комунікацій. Тобто конкуренція сама по собі не обов'язково є достатнім фактором для розвитку як окремої людини так і спільноти, або групи спільнот.

В сучасному світі з початку епохи великих географічних відкриттів та розвитку сучасної медицини склалася ситуація що практично повторює ту яка приблизно 6000 років тому стала стимулом для розвитку суспільств Євразії та Північної Африки. На даний час всі людські спільноти змушені конкурувати одна з одною за одні і ті самі ресурси, реалізовувати свої прагнення на одній території і за одними для всіх економічними обмеженнями, в одних для всіх екологічних умовах. Прагнення до забезпечення потреб із неминучістю призводить до розширення контактів з іншими спільнотами що призводить до формування загальнолюдських норм та правил, як етичного так і правового і політичного характеру.

Тобто ми можемо казати про те, що процеси глобалізації практично знівелювали нормативну базу у всьому світі і встановили однакові вимоги для задоволення базових потреб практично любого суспільства на планеті. Побічно такі висновки підтверджуються чисельними фактами прагнення до освоєння та розвитку ядерних технологій, однотипних енергетичних, інфраструктурних, автомобільних та навіть космічних проєктів, спільними фінансовими інститутами та практиками в різних за культурною основою православній РФ, конфуціанському КНР, іудаїстському Ізраїлі, індуїстській Індії, ісламських Пакистані та Ірані, католицьких, напівіндіанських країнах Латинської Америки.

Істотну різноманітність між способами життя в вищезгаданих країнах, напевно, можливо зберігати, але навряд чи це вдасться в економічних питаннях. Єдині для всієї планети закони економіки могли певним чином ігноруватися до тих пір поки не були сформовані єдині ринки сировини, капіталу, технологій, фінансів, товарів та праці. Спільні потреби формують і спільні практики. Показовим прикладом, на наш погляд є робота з фінансовими інструментами в ісламському світі. Справа в тому, що норми шаріату забороняють отримувати дохід від відсотків, що має змушувати правовірних відмовлятися від використання ринку облігацій. Але в ісламському світі, останнім часом, сформувалась практика відома як сукук, яка нараховує чотирнадцять способів отримати доступ до ринку облігацій і не порушити норми віри [5]. Дана практика не може вважатися виключенням, адже за даними агентств Islamic Finance Information Service та Standard & Poors якщо спочатку вона широко використовувалась в Малайзії, то останні роки провідними гравцями що використовують ринок сукук є країни Перської затоки, ріст цього специфічного ринку також вражає: 7,2 мільярди американських в 2004 перетворились на 27 мільярдів в 2006 і досягли практично 100 мільярдів в 2007. Емітентами сукук за останні роки стали не тільки ісламські країни, а і ФРН, Великобританія та США [5]. Не менш яскравим прикладом пристосування цінностей до реальності є і практика що поширена останнім часом в КНР згідно з якою до лав КПК приймають бізнесменів, а економіка офіційно розвивається за ринковими нормами при збереженні ідеалів Мао [7, с. 62-63].

Власно така поведінка спільнот є типовою і підтверджується історичними даними. Так доктрина раннього християнства вимагала від вируючих пацифізму [6, 6:26] і відмови, якщо не від власності взагалі, то від багатства точна [6, 6:24]. Такі норми були прийнятні у вузьких колах адептів, але контрпродуктивні для державності Римської імперії та влади церкви. Тому з часу перетворення християнства на єдину офіційну релігію імперії швидко були трансформовані в заборону вбивати християн і вимогу ділитися із церквою та нужденними.

Таким чином ми стверджуємо що у зіткненні цінностей і потреб сьогодення, останні трансформують традиційні практики втілення цінностей. Це означає що жоден нормативно-ціннісний набір не може обґрунтовувати відмову від раціональної поведінки, окрім випадків коли суспільство має змогу відмежуватися від обставин, як індіанці що пішли вглиб дельти Амазонки, або дозувати вплив, як це роблять спільноти Афганістану та Сомалі. Останні цікаві як втілення типу взаємодії що постає у наслідок низки соціально-економічних причин між бідними країнами та рештою світу, що будуть розглядатися нижче.

На перший погляд наші висновки співпадають із висновками Ф. Фукуями про перемогу неолібералізму і встановлення єдиного на планеті ціннісного набору, що робить демократію єдиною життєздатною системою [16, с. 4]. Однак, ми вважаємо, що на практиці ліберальні цінності мають проявлятися по першу чергу в економічному житті суспільства, де вони практично є не ідеологією, а пристосуванням життєдіяльності людської спільноти до об'єктивних законів домінуючого типу виробництва. Стосовно ж соціально-політичних відносин, то вони не настільки

жорстко детермінуються одноманітним усвідомленням та однорідністю умов проживання спільнот на планеті. Великий вплив на суб'єктивне сприйняття реальності мають, як релігійні чинники, на які доволі опосередковано впливають економічні чинники [17], так і власно ступінь та умови інтегрованості суспільства в світові економічні процеси. Так природні умови та бідність можуть складати ситуації коли саме суспільство не зможе мати необхідних для розвитку ресурсів, і нерезиденти не будуть зацікавлені у вкладанні політичного, соціального або економічного капіталу. Саме тут і знадобляться приклади Афганістану та Сомалі. Країн що об'єктивно не мають умов для розвитку сільського господарства, природних ресурсів, що мали б дати поштовх для розвитку виробництва, транспортний потенціал яких є незначним, а внутрішній ринок не є настільки значним що б сформувати потужні торговельні структури. В таких умовах суспільства цих країн зберігають патерналістські, традиційні форми політичних відносин, що стимулюють зберігати традиційний спосіб життя, інтегруючись до світової економіки в можливі способи та форми – через створення оф-шорних зон, та піратство, або продукування наркотичних потоків. Така соціально-політична надбудова об'єктивно дозволяє функціонувати суспільству в умовах неможливості існування, на даний час, інших основ економічної діяльності. А значить в країнах, що не можуть в силу об'єктивних причин інтегруватися до легітимного сектору світової економіки ліберальні, і тим більш демократичні норми, не мають умов для формування та закріплення. У населення таких країн суспільство об'єктивно, не має вибору форми легітимності політичної влади – її здатні генерувати і утримувати, лише сили що в змозі гарантувати певний рівень внутрішньої та зовнішньої безпеки і забезпечувати базові соціально-економічні процеси, тобто включати до соціально-політичного та економічної системи нові та вже існуючі групи, завдяки чому здатні генерувати легітимність свого становища. Самовираження і самореалізація, що проявляється в повазі до особистості, яку Ф. Фукуяма називає основами переходу до демократії [3], базується на цінностях, в умовах неліберальної основи, може проявлятися в захисті способу життя власної родини, племені, та суспільства загалом.

Припустимо і існування іншого, протилежного випадку, коли влада має в своєму розпорядженні таку кількість ресурсів, що здатна компенсувати за їхній рахунок неефективність своєї діяльності і таким чином задовольняти потреби суспільства, генерувати легітимність. Більш того, у владі мають сконцентруватися представники саме тих груп, що контролюють джерела, транспортування, або збут базових ресурсів, прибутки від цієї діяльності мають складати переважну більшість ВВП. Адже саме вони можуть задовольнити потреби суспільства, або відмовити в такій послугі, що буде автоматично легітимізувати їхню владу. Інші ж еліти, які будуть зорієнтовані на зміну моделей господарювання та розподілу, навіть при наявності зацікавленості в лібералізації та задоволенні потреб, зіштовхнуться із опором домінуючих еліт, а згодом і мас. Тобто еліти, що контролюють основну частину фінансових потоків таких країни, зможуть їх концентрувати задля реалізації власних політичних завдань, в тому числі для задоволення потреб суспільства, що має генерувати їх легітимність і позбавляти такої опонентів.

Таким чином, ми доходимо до висновку про те, що в основі типу політичного режиму, як складової політичної системи, лежать об'єктивні фактори економічної системи суспільства. Саме вони певним чином мотивують складання та трансформацію ціннісних наборів суспільства та еліт, а також детермінують забезпечення цих запитів з боку політичної системи та індивіда.

Список використаної літератури

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Р. Арон; пер. з фр. Г. Філіпчука. – К. : Юніверс, 2004. – 688 с.

2. Блинов А. С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующе-гося глобального порядка / А. С. Блинов – М. : МАКС Пресс, 2003. – С. 38–39.
  3. Буржуазная демократия остается единственной жизнеспособной системой / [інтерв'ю із Френсісом Фукуямою] // Коммерсант. – 26 января 2006. – С. 4.
  4. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт / Р. Дарендорф // Очерк политики свободы / перевод с немецкого Л. Ю. Пантиной. – М. : РОССПЭН, 2002. – 288 с.
  5. Долги по-арабски // Эксперт-Украина. – 15-21 октября 2007. – С. 42.
  6. Евангелие от Луки // Библия. – К. : Издательство Православной церкви Московского патриархата, 2007. – С. 765–782.
  7. Завадский М. Вечно вместе с партией / М. Завадский // Эксперт-Украина. – 2007. – 29 окт. – 4 нояб. – С. 60–65.
  8. Закария Ф. Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами / Ф. Закария ; [пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева]. – М. : Ладомир, 2004. – 383 с.
  9. Ильин М. В. Новая жизнь традиционных укладов // Мегатренды мирового развития / М. В. Ильин ; Центр исследований постиндустриального общества. – М. : Экономика, 2001. – 458 с.
  10. Ковлер А. И. Кризис демократии? Демократия на рубеже XXI века / А. И. Ковлер. – М. : ИГП РАН, 1997. – 345 с.
  11. Короткий оксфордський політичний словник / [за ред. І. Макмілана]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.
  12. Маркс К. Экономико-философские рукописи 1844 г / Карл Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения : в 48 т. – 2-е изд. – М. : Изд-во полит. лит-ры, 1974. – Т. 42. – 568 с.
  13. Раймонд Л. Визначення та розвиток демократії / Л. Раймонд // У пошуках правильної парадигми: Концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи / за ред. Д. Гузіни ; гол. ред. серії і автор передм. Дж. Перлін ; наук. ред. О. Кокорська. – К. : Ай Бі; 2003. – С. 47–76.
  14. Рукавишников В. Политические культуры и социальные изменения. Международные сравнения / В. Рукавишников, Л. Халман, П. Эстер. – М. : Совпадение, 1998. – С. 345.
  15. Стукалин Ю. Хороший день для смерти / Юрий Стукалин. – М. : Гелеос, 2005. – 378 с.
  16. Фукуяма Ф. Всесвітня ліберальна революція / Френсис Фукуяма // Лібералізм: антологія / [упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. – К. : Смолоскип, 2002. – С. 1033–1043.
  17. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; [пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова]. – М. : АСТ, 2003. – 603 с.
  18. Цыганков П. А. Международная политэкономия и неомарксизм / П. А. Цыганков // Лекция по курсу «Теории международных отношений» в МВШСЭН, 27 марта 2000. – С. 57–69.
  19. Чилкот Р. Теории сравнительной политологии. В поисках парадигмы / Роберт Чилкот. – [пер. с англ.] – М. : ИНФРА-М : Весь Мир, 2001. – 560 с.
  20. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения : в 3 т. – М. : Политиздат, 1986. – Т. 3. – 639 с.
  21. Wallerstein I. World-Systems Analysis / Immanuel Wallerstein // Social Theory Today / Ed. by A. Giddens & J. H. Turner. – Cambridge: Polity Press, 1987. – P. 309–324.
- Стаття надійшла до редакції 18.03.2011 р.

A. A. Cherepchenko

**OBJECTIVE FACTORS OF EMERGENCE AND TRANSFORMATION OF
POLITICAL REGIMES**

A political regime is determined by the economic opportunities of a society, which are caused by the modernity thereof, as well as that of a political system, which generates the legitimacy of a regime itself. Within the framework of the systems theory such dependency largely nullifies the subjective factors, even including political culture, thus governing directing the transformations of a political regime.

Key words: *political regime, modernization, political culture, legitimacy, subjective and objective political process factors.*